

PEDAQOGİKA

Ümummilli Lider Heydər Əliyev – 100

Heydər Əliyev və milli təhsil siyasətinin kreativləri

Həsən Bayram oğlu Bayramov

pedaqogika elmləri doktoru

Bakı Qızlar Universitetinin kafedra müdiri

E-mail: bayramov.hasan@mail.ru

Rəyçilər: ped.e.d., prof. A.N.Abbasov,
ped.ü.f.d. M.S.Kazımov

*Mən dünyada müəllim adından
yüksək ad tanımıram.*

Heydər Əliyev

*Azərbaycan təhsil tarixi hər birimizin
fəxr etdiyi nailiyyətlərlə zəngindir.*

İlham Əliyev

Azərbaycanda müstəqil respublika quruculuğu prosesini 1991-1993-cü illərin böhranlar dövründən siyasi sabitliyin hakim olduğu təşəkkül mərhələsinə (1993-2003-cü illər) daşması Ulu öndər Heydər Əliyevi nəinki üçüncü Respublika quruculuğu tarixinə daxil etdi, qeydsiz-şərtsiz onu bu mərhələnin memarı və fətehi olaraq yeni mərhələnin tarixini yazan ümummilli liderə çevirdi.

Bu tarixi mərhələdə onun titanik fəaliyyətinə daxil olan ciddi sahələrdən biri də milli təhsil quruculuğu strategiyasını müəyyən etməklə onu müstəqil respublika quruculuğu prosesinin tərkib hissəsinə çevirə bilməsi idi. Hələ Sovetlər dönmündə Baş nazirin birinci müavini işlədiyi vaxtlarda təhsil islahatlarına rəhbərlik etməsi, ictimai-humanitar və elmi-texniki istiqamətlər üzrə imperiyani böhrandan xilas etməkdə açar rolunu olaraq dəyərləndirməsi sonralar üçüncü Respublika quruculuğu prosesi üçün də təhsilin ümdə strateji əhəmiyyətini önə çəkəməsi ilə milli-təhsil siyasətini müstəqil dövlət quruculuğu prosesinin aparıcı lokomotivi kimi xüsusi diqqətdə saxlanmasını təmin etdi.

Açar sözlər: təhsil islahatı, müstəqillik dövrü, Bolonya prosesi, təhsildə rəqabət qabiliyyətlilik

Key words: education reform, independence period, Bologna Process, in education competitiveness

Ключевые слова: реформа образования, период независимости, Болонский процесс, образование конкурентоспособность

Sovet dövründə təhsil: 70-80-ci illərdə məktəb islahatı layihəsinə rəhbərliyi.

Sovet dövrü 20 ilə yaxın bir müddətdə Azərbaycana və Sovetlər İttifaqına rəhbərlikdə ləyaqətlə təmsil olunduğu vaxtlarda Heydər Əliyevin reallaşdırdığı çoxşaxəli islahatlar içərisində təhsildə baş verən yeniliklər bu gün də ciddiyyətini qorumaqdadır.

Miqyasına görə, ən geniş, məqsəd və vəzifələrinə görə ən dərin tarixi transformasiya mərhələlərindən biri kimi xarakterizə edilən Sovet İmperiyasının süqutu və respublikalarda başlanan müstəqilləşmə prosesi içərisində təhsil də bu dəyişikliklərin mərkəzində dayanmışdır.

Sovet dövründə ideoloji təmayüllərə istinadən əvvəlki təhsil ənənələrindən imtina etməklə kommunist tərbiyəsini gənc nəslin həyata hazırlığının başlıca ideoloji doqması kimi təsbit edilməsi Sovet təhsili anlayışını doğurdu.

Ümumi icbari təhsilə keçmək üçün vaxtı ilə ümumi icbari, ibtidai, yeddiillik, səkkizillik, doqquzillik formatındakı ənənəvi icbari təhsil mərhələsindən ümumi icbari təhsilə, yəni 10 illik təhsilə keçidə başlanması Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin və SSRİ Nazirlər Sovetinin “Orta ümumtəhsil məktəbinin işini daha da yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” 1966-cı il 10 noyabr tarixli qərarı ilə ümumi icbari orta təhsilə (onillik təhsilə – H.B.) keçirilməsi ilə Azərbaycana rəhbərliyə gəlməsi eyni vaxta düşmüş Heydər Əliyevin ölkənin sosial-iqtisadi, ictimai-mədəni və elmi-texniki inkişafı prosesini yeni mərhələyə uğurla daşmasını təhsildə də ciddi quruculuq mərhələsini təmin etmiş oldu.

Sonralar “Gənclərin ümumi orta təhsilə keçməsinə başa çatdırmaq və ümumtəhsil məktəbini daha da inkişaf etdirmək haqqında” 1972-ci il 20 iyun və “Kənd ümumtəhsil məktəblərinin iş şəraiti daha da yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” 1973-cü il 3 iyul tarixli partiya-hökumət qərarları ilə ölkədə həm məktəb tikintisinin sürətlənməsi, ümumtəhsil, yeni orta məktəblərin şəbəkəsinin genişlənməsi internat və xüsusi tip təhsil müəssisələrinin şəbəkələşməsi, nəhayət elmi-pedaqoji kadr hazırlığının sürətlənməsi, nəhayət, ümumtəhsil məktəblərinin əmək və politexnik məktəblər formatına keçməsi kimi tarixi mərhələnin Heydər Əliyevin sovet dövrü Azərbaycanda həyata keçirdiyi təhsil quruculuğu mərhələsinə təsadüf etməsi, eləcə də yaranmış tarixi şəraitdən Azərbaycan təhsilinin inkişafı üçün bacarıqla istifadə edilməsi ilə başa çatdı. Belə ki, 1979-cu ildə Azərbaycanda məktəblərin ümumi sayı 4000-ə, o cümlədən ibtidai məktəblər 395, səkkizillik 1609, orta məktəblər 1969, digər xüsusi tip məktəblərinin sayı 23-ə çatdı (8, s.49).

Bu dövrdə keçmiş ittifaq üzrə məktəblərin orta sıxlığı da Azərbaycanda imperiya üzrə orta sıxlığa çatdı. Belə ki, sovet imperiyası üzrə orta məktəblərin sıxlığı 585,1, o cümlədən şəhərlər üzrə 842, kənd məktəbləri üzrə 399,9 idisə Azərbaycan SSRİ üzrə orta sıxlıq 579,8, o cümlədən şəhərlər üzrə 905,8, kənd məktəbləri üzrə 439,0 idi (9, s.75).

Bu dövrdə Azərbaycanın partiya-hökumət siyasətinin başlıca şüarı “Hər bir gəncə orta təhsil” adlı kampaniyanı uğurla davam etdirmək məqsədi güdüdü. Bu dövrdə Azərbaycanda peşəkar kadrlar hazırlığının dinamikası da xeyli artmışdır. 1979-cu ildə müəllimlərin ümumi sayı 108 min nəfər idi ki, əvvəlki dövrə nisbətən 51,74-dən 65,3 faizə yüksəlmişdir ki, bu göstərici 1980-ci illərdə keçmiş Ümumittifaq göstəricilərinə çatmaq demək idi (9, s.76).

Bu dövrdə texniki peşə təhsili, orta və ali ixtisas təhsili sahəsində ciddi irəliləyişlər əldə edilmişdir. 1977-ci ilin avqustunda “Texniki peşə təhsili sistemi şagirdlərinin təlim və tərbiyəsi prosesini daha da təkmilləşdirmək haqqında qərarı Azərbaycanda bütün sahələrdə sürətli inkişafın tərkib hissəsi olaraq yetkin şəbəkələşmə mərhələsinə daxil olmuşdur. 1980-ci illərdə üzümçülük, pambıqçılıq, meyvə-tərəvəzçilik, taxılçılıq, heyvandarlıq, nəhayət maşınqayırma, neft-kimya sənayesi, yerli və yüngül sənaye sahələrində keçmiş ittifaqın ən nümunəvi respublikası kimi yetkin inkişaf etmiş aqrar-sənaye və elmi-texniki tərəqqi ölkəsi olaraq ən yeni ixtisas sahələri üzrə peşə təhsili məktəbləri də, yəni ibtidai texniki məktəblər, orta texniki məktəblər, nəhayət, sənət məktəbləri şəbəkəsi formalaşmış, peşə təhsili kompleksləri yaradılmışdır. Bu sahədə Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə Azərbaycan KP MK və Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti “Azərbaycan SSR gənclərinin texniki peşə təhsilini daha da inkişaf etdirmək haqqında” 1975 qərar qəbul etdi. Bu qərar peşə təhsilini cəmiyyətin artan inkişaf səviyyəsinə cavab verəcək bir sahəyə çatdırılmasında tarixi rol oynadı. Bu qərarla 1975-ci ilədək gündüz texniki peşə məktəblərinə qəbul ildə 50 min nəfərə, o cümlədən orta təhsilli ixtisaslı fəhlələr hazırlayan texniki peşə məktəblərinə qəbulun 20 min nəfərə, gündüz texniki peşə məktəblərindən qəbulun isə 38 min nəfərə çatdırılması nəzərdə tutulurdu ki, bu çağırışlara cavab olaraq respublikada təkcə 1971-1975-ci illərdə 54 yeni peşə məktəbi yarandı (3, s. 204-205).

Bununla da Azərbaycanda 1981-1985 və 1986-1990-cı illər üçün texniki-peşə təhsilinin inkişaf perspektivlərini göstərilən parametrlər üzrə yüksək səviyyəyə qaldırmaqla üçün maarif ictimaiyyətinin səfərbərliyi təmin edildi.

Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyi dövründə, eləcə də Sovet rəhbərliyində çalışdığı illərdə ən ahəngdar inkişaf edən təhsil sferası ali təhsil olmuşdur. Öncə respublikanın ali məktəblərində aparılan elmi-tədqiqatların maliyyələşdirilməsinə dövlət təhsisatları ildən-ilə artırıldı. Əgər 1965-ci ildə əsaslı vəsaitlər ayrılması 510,4 min manat idisə, 1979-cu ildə 1 milyon 757,5 min manat olmuş, yəni 14 ildə 3 dəfədən çox artırılmışdır (3, s. 262). Yenə həmin əsərdə qeyd edildiyi kimi 1971-1979-cu illərdə Azərbaycan ali məktəblərində 45 respublika miqyaslı və 15 Ümumittifaqmiqyaslı elmi-praktik və elmi-texniki konfrans təşkil edilmiş, bu konfranslarda digər qonşu respublikalarda 2530, xarici ölkələrdən isə 121 alim iştirak etmişdir (3, s. 264).

Sovet Azərbaycanın rəhbəri Heydər Əliyevin bilavasitə ahəngdar fəaliyyəti sahəsində təhsildə əldə edilən bu nailiyyətlər içərisində keçmiş ittifaqın məşhur ali məktəblərinə azərbaycanlı tələblərinin göndərilməsi də mühüm yer tuturdu.

Ölkə miqyasında ən unikal təhsil təşəbbüsü kimi xarakterizə edilən bu kampaniya azərbaycanlı gənclərin bütün SSRİ boyu məşhur ali məktəblərində oxumaqla yetkin mütəxəssislər olaraq azərbaycanlıların elmi və ictimai sferalarda daha da möhkəmlənməsinə, nəhayət respublikamızın elmi və ictimai simasının yetkinləşməsində böyük rol oynadı. Hələ o vaxtlar bu təşəbbüsün əhəmiyyətindən bəhs edən Heydər Əliyev 1979-cu ilin noyabrında Moskvada təhsil alan Azərbaycan tələbə və aspirantları ilə görüşdəki çıxışında demişdir: “İqtisadiyyat və mədəniyyətin daha da inkişafı üçün respublikamızın qarşısında əzəmətli perspektivlər açılır. Bizim gələcək üçün ciddi planlarımız vardır... Və bizlər qarşıdakı illərdə böyük maraqlı işlər görməli olacağıq” (2).

Göründüyü kimi ümummilli lider Heydər Əliyevin Sovet dövrü Azərbaycana rəhbərliyi bütün sahələrdə ciddi irəliləyişlərlə müşahidə olunmuşdu. Sovet dövlətinin siyasi-tarixi iflası yuxarıdan başlanan böhranın nəticəsi olaraq Azərbaycanda başlanan inkişaf prosesini də yarımqı qoydu.

Heydər Əliyevin Moskvada yüksək dövlət vəzifəsinə irəli çəkilməsi, yəni indiki anlayışla desək Baş nazirin birinci müavini təyin edilməsi əslində SSRİ-ni gözlənen böhrandan çıxarmaq baxımından ona göstərilən böyük etimad idi. O, bu vəzifədə çalışdığı qısa dövrdə Gəncə avtomat zavodunun yaradılması, Xəzəryanı sahillərin, yəni Xaçmazdan Astarayadək ümumitifaq kurort mərkəzinə çevrilməsi, neft-kimya qurğularının modernləşməsi, kənd təsərrüfatı məhsulları üzrə ixtisaslaşmış öncül baza respublikasına çevrilməsi... kimi layihələrin reallaşması üçün Moskvada ciddi qərarların qəbuluna nail olsa da siyasi sistemin süqutu ilə bu tarixi şans reallaşma bilmədi.

Amma sovet Azərbaycanın rəhbərliyi ilə ölkədə ümumi təhsilə keçilməsi, peşə, orta və ali ixtisas təhsili sahəsində ciddi qərarların qəbulundan maksimum bəhrələnməyə ölkədə təhsil şəbəkəsinin yeniləşməsi ilə bağlı ciddi nəticələr əldə edildiyi kimi, keçən əsrin 80-ci illərində də onun Moskvada yüksək dövlət vəzifəsinə irəli çəkildiyi vaxt da təhsil islahatlarına ciddi ehtiyac duyulduğu bir dövrə düşdü. O, ümumi və peşə təhsilinin inkişaf istiqamətləri üzrə SSRİ Ali Sovetində əsas məruzə ilə çıxış etdi və ölkənin təhsil islahatının memarına çevrildi. Təəsüf ki, İmperiyanın səriştəsi idarəçilik ucbatından iflası bu sahədə islahatların reallaşmasına mane oldu.

Müstəqillik dövrü Azərbaycanda milli təhsil quruculuğunun prioritetləri. Sovet Azərbaycanına və SSRİ hökumətinə rəhbərliyi dövründə təhsil islahatları sahəsində ciddi həyati təcrübəyə malik olması sonralar müstəqil Azərbaycan Respublikasının quruculuğu prosesinə rəhbərliyi dövründə də vaxtı ilə ürəyincə həyata keçirə bilmədiyini təhsil quruculuğunu reallaşdırmağa başladı.

Əvvəlcə 1991-1993-cü illərin böhranlar mərhələsinə son qoydu. Yeni Konstitusiyanın qəbulu ilə (1995), eləcə də neft-qaz müqavilələri ilə bağlı beynəlxalq konsorsiumun yaradılması ilə ölkədə siyasi-iqtisadi sabitliyi təmin edilməsini nail oldu. Bunun ardınca təhsilə dair beynəlxalq layihələrin həyata keçməsinin önü açıldı.

Öncə 1992-ci ildə müstəqillik dövrünün Təhsil Qanunu hüquqi-normativ bazanın yaradılmaması səbəbilə əsaslı şəkildə həyata keçirilmədiyindən, 1993-cü ildən başlayaraq mərhələli şəkildə problem həll edilməyə başladı. Ardıcıl olaraq aşağıdakı sənədlər qəbul edildi.

- “AR ümumtəhsil məktəbinin nümunəvi Əsasnaməsi”, 1994;
- Məktəb sənədlərinin aparılması və saxlanması haqqında Təlimat və b. 21 sənəd qəbul edildi; 1995.
- Azərbaycan Respublikası ilk milli Konstitusiyası qəbul edildi (1995). Burada 42-ci maddə “Təhsil hüququ”nu əhatə etməklə əsas strategiyanın ümumi müddəaları təsbit edildi;
- 1996-cı ildə AR Konstitusiyasının tələbələri baxımından ümumtəhsil məktəblərində icbari ümumi orta təhsilin həyata keçirilməsi Qaydası təsdiq edildi;
- 1998-ci ildə Respublika Müəllimlərinin XI qurultayı keçirildi ki, onun ikisi, — 1978 və 1998-ci illərdəki Qurultaylar Ulu Öndərin iştirakı ilə keçirilmişdir.
- 1998-ci ildə Azərbaycan Respublikası təhsil sahəsində islahatlar üzrə Dövlət Komissiyası yaradıldı.
- 1999-cu ildə Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı qəbul edildi və təhsilin modernləşməsi yeni mərhələyə daxil oldu.

Həmin ili Azərbaycan Respublikası hökuməti və Beynəlxalq İnkişaf Bankı arasında Təhsil islahatının mərhələlərlə icrası məqsədilə 5,5 milyon dollarlıq məbləğ ayrıldı. Bundan sonra

Pilot məktəblər anlayışı təhsil siyasətində aparıcı ifadə oldu və təhsilin bütün sferalarında ali və özəl təhsil müəssisələri anlayışı ictimai anlayışa çevrildi.

“Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında” 2000-ci il tarixli fərmanı qəbul edildi. Bunun nəticəsi olaraq 2001-ci ildə Təhsil İslahatı layihəsinin icrasına 18 milyon dollar vəsait ayrıldı ki, onun 1,8 milyon Azərbaycan tərəfindən ödəndi. Ölkədə təhsilə dair 5 komponent üzrə 8 istiqamətdə layihələr həyata keçirilməyə başlandı.

2008-ci ildə 2009-2014-cü illəri əhatə edən 2-ci kredit sazişində komponentlər üzrə 41 vəzifə müəyyən edildi ki, bununla:

— Ölkədə ümumtəhsildə unikal dərslük siyasəti həyata keçirildi, belə ki, dərslük siyasəti ilə Ümumtəhsil məktəblərinin pulsuz dərslüklərlə təmin edilməsi reallaşdırıldı;

— Ümumtəhsil məktəblərində islahatları təkmilləşdirildi, yeni qiymətləndirmə sisteminə keçildi, məktəb binalarının tikintisi və təmini sürətlə reallaşdırıldı, bu islahatlar peşə, təhsilində, orta və ali təhsil sferalarında daha sistemli xarakter aldı, məsələn, ölkədə ali təhsil sahəsində 1999-cu ildən başlayaraq 2003-cü ilədək 14 Qərar, Fərman və Dövlət Proqramı qəbul edildi, həmçinin dövlət və özəl ali təhsilin alternativ fəaliyyəti təmin edildi, nəhayət, Tələbə Qəbulunun yeni meyarlarla fəaliyyəti təkmilləşdirildi;

— Ulu öndər Heydər Əliyevin milli təhsil siyasətində yeni əlifba ilə dərslüklərin və ədəbi-bədii külliyyatın nəşri mühüm yer tutdu.

Ölkədə həyata keçirilən uğurlu Təhsil İslahatının bir nümunəsi bu günki Bakı Qızlar Universiteti idi. Birbaşa ulu öndərin xeyir-duası ilə fəaliyyətə başlayan müəssisə, formaca, məzmunca, idarəetmə üslubuna görə spesifik mahiyyət daşıdı.

1992-ci ildə Bakı Ali Pedaqoji Qızlar Seminariyası kimi fəaliyyətə başlayan Universitet, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 21 fevral 1996-cı il tarixli qərarı ilə özəl ali təhsil müəssisəsi kimi qeydə alınandan sonra Psixologiya, Pedaqogika və psixologiya, Pedaqogika və ibtidai təhsilin metodikası, Sosial pedaqogika ixtisasları üzrə bakalavr, sonralar isə Pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi, eləcə də İbtidai təhsil pedaqogikası ixtisasları üzrə magistr hazırlığı prosesinə qoşuldu.

2005-ci ildən Bakı Qızlar Universiteti kimi fəaliyyət göstərən ali pedaqoji təhsil müəssisəsi əsası Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan milli təhsil və siyasətinin bariz nümunəsidir.

Bakı Qızlar Universiteti kimi xüsusi statusu olan bu məktəb cəmiyyətin özəyini təşkil edən tərbiyəçi-müəllim – ana hazırlığı kimi müqəddəs bir missiyanı uğurla yerinə yetirməkdədir.

Göründüyü kimi bu dövrdə yeni təhsil quruculuğu siyasətinin tərkib hissəsi, kimi, peşə ixtisas, eləcə də orta və ali ixtisas təhsilinin də sürəklili inkişafının şahidi oluruq. Peşə təhsili sahəsində dövlət siyasətinin başlıca hədəfi peşə təhsili müəssisələri ilə dövlət və qeyri-dövlət təşkilatları arasında səmərəli əlaqələrin yaradılması sahəsində təkmil sistemin formalaşması idi. “Ulu öndərin beynəlxalq nüfuzu sayəsində Neft strategiyasının əsasını təşkil edən “Əsrin müqaviləsi” imzalandıqdan sonra ölkə iqtisadiyyatına sərmayə axınının müşahidə edilməsi, transmilli şirkətlərin ölkəmizə marağının artması və neft sektoru ilə yanaşı, qeyri-neft sahəsinin də sürətlə inkişafı respublikamızda texniki-peşə təhsili sistemi qarşısında yeni imkanlar açdı” (4, s. 241).

Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu müstəqil dövlət quruculuğu prosesinin tərkib hissəsi olaraq həyata keçirilən təhsil siyasəti bu dövrdə orta ixtisas təhsilindən də yan keçməmişdir. Bu sahə də böhranlar mərhələsini uğurla adlaya bilmiş, 1993-2003-cü illərində mövcud maddi-texniki bazanın, müəllim-köməkçi heyətin keyfiyyət təminatına nail olmuşdur. Belə ki, 2003-cü ildə artıq dövlət orta ixtisas müəssisələrinin sayı 55, tələbələrin sayı 52,256, müəllimlərin sayı 6,353 olmaqla, özəl texnikumlarda isə belə müəssisələrin sayı 5, tələbələrin sayı 1438,

müəllimlərin sayı 151 nəfər təşkil etmişdir (4, s. 259).

Azərbaycan Respublikasında milli təhsil quruculuğunun əsasını ali ixtisas təhsilinin təşkil etməsini xüsusi vurğulamaqla ulu öndərin bu sahəyə müstəsna diqqət və qayğısını görürük. Onun birbaşa rəhbərliyi ilə “dövlət və özəl ali məktəblərin şəbəkələşməsi təmin edilmiş, ali məktəbə qəbulla bağlı tələbə qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının fəaliyyəti gücləndirilmiş, iki pilləli təhsilə və bakalavriaturaya keçilmiş, Bolonya prosesinə qoşulmaqla ölkəmizin Avropa ali təhsil məkanına daxil olması məqsədilə ciddi hüquqi-normativ və maddi-texniki bazanın yaradılmasına başlanmışdır. Aparılan islahatlarda məqsəd ali təhsilin yeni prinsiplərlə idarə-eolunmasını təmin etməyə, idarəetmənin dövlət-ictimai xarakterini inkişaf etdirməyə, təhsil məslələrinə daha geniş səlahiyyətlər verməyə, onların məsuliyyətini artırmağa, idarəolunmada əks mərkəzləşməni həyata keçirməyə nail olunmaq idi” (5, s. 33).

Onun qətiyyətli addımları sayəsində ali məktəblər də böhrandan xilas edilmiş, belə ki, artıq 2003-cü ildə 32 ali məktəbdə 104 min tələbə təhsil alırdı ki, onların təlim-tərbiyəsi ilə 11.303 professor-müəllim heyəti məşğul olurdu (5, s. 289) Ulu öndərin həyata keçirdiyi milli təhsil siyasəti içərisində mühüm yer tutan ali təhsilin modernləşməsi üç amilə xüsusi diqqət yetirilməsi ilə bağlı idi. Tədrisin beynəlxalq praktikaya uyğunlaşdırılması, maliyyə vəsaiti ilə təminat, nəhayət səmərəli idarəetmə sisteminə keçidə nail olmaq. Məhz bu prinsiplər ali təhsilin milli mahiyyətini qorumaqla beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşmasını təmin edərək yeni təhsil quruculuğunun təşəkkül mərhələsini təşkil etmiş oldu.

Beləliklə, ulu öndərin uğurla həyata keçirdiyi müstəqil dövlət quruculuğu prosesində təhsil siyasəti də mühüm yer tutmuşdur.

Sonrakı dövrlərdə onun əsasını qoyduğu təşəkkül prosesini (1993-2003-cü illər) həmin siyasi kursun layiqli davamçısı, ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən inkişaf mərhələsinə çatdırılmaqla ölkəmizi brendə çevirmiş, “Təhsil haqqında” Qanunun (2009), Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının (2013) və Azərbaycanda ali təhsil müəssisələrinin Beynəlxalq rəqabətliyi artırılması haqqında Dövlət Proqramının (2019) qəbulu ilə təhsil siyasəti yeni mərhələyə daxil edilmiş oldu.

Məqalənin aktuallığı. Ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi irsi ölkəmizin bütün istiqamətlər üzrə inkişafının rəhndir. Müstəqillik dövründə onun formalaşdırdığı təhsil siyasəti bu sahənin beynəlxalq rəqabətliyi təmin olunması üçün də çox aktualdır. Məhz bu kimi ciddi ictimai-nəzəri problemə həsr edilməsi məqalənin aktuallığını xarakterizə edir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Azərbaycan təhsil tarixinin müxtəlif tarixi mərhələlər üzrə, xüsusilə son dövr elmi-pedaqoji fikir kontekstində öyrənilməsi tələbələrin nəzəri hazırlığına yardımçı olmaqla onların rəqabət qabiliyyətli şəxsiyyət hazırlığına yiyələnmələrini təmin etməlidir. Məqalədə təhsil-şünaslıq baxımından vacib problemə toxunulur onun həlli istiqamətləri, yolları və vasitələri göstərilir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən orta və ali ixtisas, eləcə də ümumtəhsil məktəblərinin müəllimləri, nəhayət, tələbə və magistrantlar istifadə edə bilirlər.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 2009.
2. “Kommunist” qəzeti, 1979, 5 dekabr.
3. M. Mehdiyev, T. Allahverdiyev, Q. Əliyev. Azərbaycanda xalq maarifinin sürətli inkişafı. Bakı, 1980, 272 s.
4. M. Mərdanov. Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində. Bakı, 2009, 528 s.
5. M. Mərdanov. Azərbaycan təhsil tarixi. IV cild. III cild. Bakı, 2011, 672 s.
6. M. Mərdanov. Azərbaycan təhsil tarixi. IV cild. IV cild. Bakı, 2012, 912 s.

7. M. Mərdanov, F. Şahbazlı. Azərbaycanca təhsil siyasəti. I kitab. Bakı, 2005.
8. SSRİ-də xalq maarifi, elm və mədəniyyət. Statistik məcmuə. M., 1977.
9. "Xalq maarifi" 1979-cu ildə. M., 1979.

Г.Б. Байрамов

**Гейдар Алиев и креативы национальной
образовательной политики**

Резюме

В статье говорится, что период руководства великого сына азербайджанского народа Гейдара Алиева как Советскому Азербайджану, так и Советскому Правительству и независимому Азербайджану рассматривался как особая стратегическая сфера образования, с достижением его правово-нормативного и организационного обеспечения было обеспечено укрепление международного имиджа страны.

H.B. Bayramov

Heydar Aliyev and creativity of national education policy

Summary

In the article, the period of leadership of Heydar Aliyev, the great son of the Azerbaijani people, both to Soviet Azerbaijan, the Soviet government and to independent Azerbaijan, treated education as a special strategic area, strengthening the international image of the country by achieving its legal-normative and organizational support.

Redaksiyaya daxil olub: 05.06.2023